

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Проблема ефективного використання матеріальних ресурсів гостро стоїть буквально на кожному підприємстві сучасного типу. В нинішніх ринкових умовах економіки головною ціллю діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку при мінімальних затратах.

Майже у всіх виробництвах основну частку собівартості продукції, а отже витрат підприємства, становлять матеріальні ресурси. Саме тому, нині постає необхідність в такій організації закупівлі, поставок, зберігання, витрачання матеріальних ресурсів, яка б дозволила максимально ефективно їх використовувати.

Під час вирішення питання про найбільш ефективне використання матеріальних ресурсів одна з головних ролей відводиться економічному аналізу. Мета аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів полягає в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з погляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації.

Матеріальні ресурси – це складова виробничих ресурсів, які беруть участь у процесі господарської діяльності протягом одного виробничого циклу, при цьому повністю змінюють свою форму та переносять свою вартість на витрати підприємства [1].

Наприклад, підприємству, відповідно до технології виробництва, потрібно 100 кг сировини, а фактично було закуплено 150 кг, тоді, як наслідок, виникає проблема, де зберігати зайві 50 кг, а якщо у підприємства немає відповідного приміщення (складу), то це може зумовити додаткові витрати.

Припустимо ще одну ситуацію: за тією же технологією на зазначеному вище підприємстві для виробництва певного продукту необхідно ті ж 100 кг сировини, проте фактично на виготовлення продукції було списано 120 кг сировини. У такому випадку виникає питання щодо напрямів витрачання зайвих 20 кг. Зазначена ситуація може бути спричинена виготовленням бракованої продукції, що, в свою чергу, потребувало додаткового витрачання сировини для виготовлення повноцінної партії, проте за відсутності браку виникає ймовірність розкрадання сировини.

Отже, аби унеможливити або хоча б мінімізувати вплив подібних ситуацій на результат та ефективність роботи підприємства, необхідно постійно здійснювати аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, що, в свою чергу, дозволить виявити відповідність між кількістю витрачених матеріальних ресурсів та отриманим підприємством прибутком.

Більшість науковців, таких як: С.З. Мошенський, О.В. Олійник [3], Н.Г. Шпаковська [6], І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін [2], О.С. Воронко, Н.П. Штепа [7], Б.Є. Грабовецький [8], М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов [1] виділяють як головне завдання аналізу матеріальних ресурсів – аналіз ефективності використання матеріалів у виробництві. Також згадані вище науковці виділяють серед важливих завдань аналізу виявлення внутрішнього-господарських резервів матеріальних ресурсів. Крім того, серед завдань аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів значну увагу приділяють визначенню впливу забезпеченості матеріалами та впливу ефективності їх використання на обсяг виробництва. І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін [2], Грабовецький Б.Є. [8], М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов [1] у своїх працях приділяють увагу ще такому важливому завданню аналізу, як визначення впливу факторів на матеріалоемність продукції.

Матеріальні ресурси є об'єктивно необхідною умовою функціонування виробництва. Вони все більше впливають на зростання його ефективності та якості роботи. Це обумовлено такими факторами значимості матеріальних ресурсів у виробництві: 1) виробничі запаси складаються в основному з сум власних оборотних засобів, тому прискорення їх оборотності вивільняє додаткові кошти, за які можна придбати нові ресурси, що в свою чергу, значно підвищує ефективність використання оборотних засобів на підприємстві; 2) витрати на матеріальні ресурси становлять основну частину собівартості продукції, тому їх мінімізація і оптимізація є пріоритетним напрямом аналізу; 3) правильна організація управління матеріальними ресурсами – це запорука ритмічного виробництва та попередження можливих простоїв через відсутність сировини; 4) правильне та обґрунтоване нормування витрат матеріальних ресурсів, їх строге лімітування відповідно до технології виробництва дасть змогу зекономити та попередити перевитрачання сировини [1].

В працях більшості досліджуваних науковців спостерігаються схожі підходи до визначення етапів проведення аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів. Зокрема, такі науковці як: С.З. Мошенський, О.В. Олійник [3], Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній [5], І.Ф. Прокопенко, В.І.

Ганін [2], О.С. Воронко, Н.П. Штепа [7], Б.Є. Грабовецький [8], М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк [1] стверджують, що аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів необхідно здійснюється в такій послідовності: 1) оцінка динаміки показників; 2) визначення суми економії матеріалів внаслідок зниження матеріаломісткості або суми перевитрат у результаті підвищення матеріаломісткості; 3) розрахунок впливу зміни ефективності використання матеріалів на обсяг продукції; 4) визначення резервів підвищення ефективності використання матеріалів і резервів можливого збільшення обсягу продукції внаслідок більш ефективного використання матеріалів.

Аналіз ефективності використання матеріалів здійснюється за допомогою системи загальних та індивідуальних показників. Основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів такі: 1) матеріаловіддача, яка розраховується як відношення вартості товарної продукції до суми матеріальних витрат і характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів; 2) матеріаломісткість продукції (обернений показник до матеріаловіддачі); 3) рівень використання матеріальних ресурсів за структурою випуску продукції (розраховується як відношення суми матеріальних витрат до собівартості продукції і характеризує питому вагу матеріальних витрат у собівартості продукції); 4) коефіцієнт споживання матеріалів (розраховується як відношення фактичних матеріальних витрат до планових, перерахованих на фактичний обсяг випуску та асортимент продукції, і характеризує рівень ефективності фактичного витрачання матеріальних ресурсів); 5) часткові показники матеріаломісткості – металомісткість, паливомісткість, сировинномісткість, енергомісткість, питома матеріаломісткість – характеризують рівень використання окремих груп чи видів матеріальних ресурсів [2].

Оскільки в сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в збереженні, достатньому забезпеченні та ефективному використанні матеріальних ресурсів, аналіз є невід'ємним помічником у цьому. За даними проведеного аналізу керівники підприємства можуть побачити картину господарської діяльності більш об'єктивно, вони мають змогу, використавши розрахунки та висновки аналітиків, прийняти найбільш ефективні управлінські рішення з пошуку невикористаних резервів виробництва або джерел економії певних матеріальних ресурсів. Саме тому, аналізу, зокрема ефективності використання матеріальних ресурсів, на підприємстві потрібно приділяти максимум уваги, адже це один із шляхів пошуку можливої економії ресурсів та переваг, що в результаті дає змогу вивільнити кошти на інші потреби підприємства.

Список використаної літератури

1. Економічний аналіз : навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
2. Прокопенко І.Ф., Методика і методологія економічного аналізу / І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
3. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 704 с.
4. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 630 с.
5. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній ; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Львів : Магнолія Плус, 2006. – 428 с.
6. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навч. посібник / Н.Г. Шпаковська, Г.О. Король, К.Ф. Ковальчук та ін. ; за ред. К.Ф. Ковальчука. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.
7. Воронко О.С., Економічний аналіз: навч. посібник / О.С. Воронко, Н.П. Штепа. – Львів : Новий світ-2000, 2012. – 279 с.
8. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : навч. посібник / Б.Є. Грабовецький. – К. : центр учбової літератури, 2009. – 256 с.